

Vita a Helgáról

A szexuális nevelés a pedagógiának az a területe, amelyről az elmúlt évtizedben — az előzőhöz viszonyítva — aránylag sokat beszélünk, de amelynek érdekében gyakorlatilag igen keveset tettünk. Eddig leginkább a könyvkiadásunk „fedezte fel” az ilyenirányú társadalmi szükségleteket s adott ki néhány, többé-kevésbé hasznos alapfokú ismeretterjesztő könyvet. Filmgyártásunk eközben csak egy-két kisfilm erejéig merészkedett a „kényes témák” veszélyes vizeire.

A jelek szerint külföldi importáru tölti be a faltörő kos vagy ha úgy tetszik, a kísérleti léggömb szerepét. S minthogy egyelőre külföldön sincs nagy választék a szexualitással foglalkozó tudományos ismeretterjesztő filmekből, így hát meg kellett elégednünk a *Helgával*, amely némi alakítgatás, átszabás, kurtítás után hazai viszonyainkra és az említett célra megfelelőnek látszott.

Hogy valóban megfelel-e, azt természetesen csak a film hatásának tanulmányozása mutathatja meg. A hatás pedig a filmmel kapcsolatos vitákon tanulmányozható leginkább. S persze nemcsak maga a hatás érdekes, hanem az a közeg is, amelyben ez a hatás keletkezik; a reakálás háttere és motívumai, amelyeknek megállapítása sajnos sokkal nehe-

zebb, többnyire csak hozzávetőlegesen vagy hipotétikusan becsülhető fel. Mindenképpen tanulságos például az Egyetemi Színpad nemrég tartott filmbemutatója után rendezett vita. Itt a mintegy nyolcvan résztvevő közül huszonegyen mondták el véleményüket a *Helga* című filmről. Az ellentétes vélemények mindenekelőtt két kérdés körül csaptak össze: Mennyiben sikerült a filmnek saját célkitűzéseit megvalósítania; továbbá hazai viszonyainkat figyelembe véve, milyen segítséget nyújthat ez a film a nemi neveléshez?

Az első kérdéssel kapcsolatban vita alakult ki a film jellegéről, céljáról és módszereiről. Többen kifogásolták, hogy a film célkitűzése és felépítése nem egységes; túlságosan sokat markol, túl heterogén és nem világos, hogy kiknek is szól valójában; a serdülőknak vagy inkább a gyermeket váró kismamáknak. Egy 20 éves lány azt hiányolta, hogy ez a film nem ad választ az ifjúság szexuális problémáira, holott a plakátok szövege és a film első harmadának képsorai alapján ezt várják tőle. Ehhez a véleményhez aztán a hasonló korú fiatalok közül még legalább négyen csatlakoztak. A felszólalásokból kitűnt, hogy 18—20 éves korban már nem egészségügyi jellegű felvilágosításra, hanem elsősorban etikai eligazításra van szükség.

Jónéhány hozzászóló vitatta az előírt 18 éves korhatár helyességét. A fiatalok általában azon az állásponton voltak, hogy ezt a filmet *megfelelő előkészítés esetén* már a 14—15 évesek, akár az általános iskola 8. osztályos tanulói is megnézhetnék. Egy idősebb felszólaló véleménye szerint viszont még a 16 évesek sem elég érettek a film megtekintésére. Ez nyilván túlzott aggályoskodás, amely egyes esetek téves általánosításán alapul. Igaz, a 15—16 év körüli korosztályok egyes tagjai között valóban jelentős érettségbeli különb-

Jelenet a *Helga* című filmből

Kamaszok a strep-tease-bár előtt (Helga)

ségek lehetnek. Épp ezért valóban fontos a különbségeket figyelembe vevő előkészítés a szülő vagy a pedagógus (esetleg az orvos) részéről. Más kérdés persze, hogy vannak-e jól felkészült „előkészítők”?

A hazai nemi nevelést a vita során többen nagyon hiányosnak és formálisnak mondták. Az egyik felszólaló emlékeztetett rá, hogy a szakemberek már 1963—64-ben kidolgozták a szexuális nevelés irányelveit, de azóta sem történt jelentősebb előrehaladás. Szerinte a fő baj az, hogy nincs felelőse ennek a kérdésnek. Sem a pedagógusokat, sem az orvosokat nem készítik fel erre a munkára, a szülőkről nem is beszélve. Emiatt legtöbbször csak vonakodva vállalkoznak rá. Pedig igaza volt annak a 25 év körüli hozzászólónak, aki szerint megfelelő előkészítés nélkül a film hatása problematikusá válhat. Sok igazság van abban is, hogy felnőtt társadalmunk, hazai közvéleményünk még nem szokta meg a nyílt, őszinte hangot a szexuális kérdéseket illetően. Ezért számitani lehet bizonyos ellenállásra egy ilyen film bemutatása kapcsán. A fiatalabb és idősebb generációk etikai véleménykülönbségét polarizáltnan szemléltette két hozzászólás: egyt

20 év körüli fiatalemberé, aki leendő lányát már 12 éves korában ellátná a legjobb fogamzásgátló szerrel — és egy 60 év körüli férfié, aki a házasság előtti teljes önmegtartóztatásra intette a fiatalokat.

Persze nem állíthatjuk teljes bizonyossággal, hogy az efféle polarizált véleménykülönbségek generációs ellentétekre vezethetők vissza, hisz nem rendelkezünk általánosítható statisztikai adatokkal. Nálunk ugyanis eddig még senki sem végzett szexuáletikai attitűdvizsgálatot a különböző generációk vonatkozásában. (Ez a film egyébként jó alkalom lenne erre: a vetítést követő ankétokon kérdőíves adatgyűjtéssel megalapozott általánosításokhoz szerethetnénk anyagot.) Pillanatnyilag meg kell elégednünk annak megállapításával, hogy a szexuáletika terén a nagyfokú bizonytalanság mellett szélsőséges álláspontok is jelentkeznek. Az egyik véglet az anarchizmus, a szexuáletikai normák teljes tagadása, amely inkább az ifjúság egyes rétegeire vagy csoportjaira jellemző. A másik a vallási puritán konzervativizmus, amely természetesen inkább az idősebb nemzedék soraiban tartja szilárdan a maga bástyáit.

Hogy a vallásos emberek szexuál-
etikai téren többnyire konzervatívok,
azon nincs mit csodálkozni. Érdekes
jelenség viszont, hogy nem-vallásos,
sőt kifejezetten marxista beállítot-
ságú emberek körében is találhatunk
puritánokat, akiknek szexuáletikai
nézetei úgyszólván csak az ideológiai
megalapozás, illetve indoklás tekinté-
tében különböznek a mélyen val-
lásokétól. Jó lenne tudni, hogy ez
egyszerűen a tudati fejlődés egyen-
lőtlenségével, lemaradásával, a dog-
matizmus hatásával vagy egyéb
okokkal magyarázható?

Kétségtelen viszont, hogy a mar-
xista szemlélet a 20—30 évesek világ-
nézetébe elég mélyen beivódott. Ezt
tükrözték azok a hozzászólások,
amelyek a *társadalmi vonatkozások*
hiányolták a filmből. Többen
hozzáfűzték, hogy a filmben háttér-
ként ábrázolt sterilizált és összkom-
fortos környezet propagandisztiku-
san idealizált képet nyújt a nyugat-
német konzumtársadalomról. Ez
egy-egy nézőket meglepőszthet, esetleg
bizonyos irigységet kelthet. Pedig
van rá példa, hogy a nyugatnéme-
tek igen bátor társadalomkritikai fil-
meket is tudnak készíteni. Ez a film
szintén csak nyert volna azzal, ha a
bevezető képsorok szociológiai hang-
vétele nem fullad később idillbe.
Például — mondták — a szülés bio-
lógiai szempontból kétségtelenül
azonos jellegű folyamat egy tőkes
feleségénél és egy tanyai paraszt-
asszonynál, de míg az előbbinél az
otthoni szülés esetleg társadalmi
státuszszimbólum, addig az utóbbinál
többnyire pusztán kényyszerűség. Hiába
ajánlgatja a film a sterilizált kör-
nyezetet azoknak, akiknek nincs meg
erre a lehetőségük.

Ezzel az állásponttal szemben né-
hány 20 év körüli fiatal a film
egészségügyi jellegére hivatkozva
utasította el a társadalmi és etikai
mondanivaló igényét. Szerintük a
filmben ábrázolt társadalmi háttér
technikai fejlettség szempontjából
nem áll túlságosan távol a magyar
viszonyoktól, ezért nincs okunk irigy-
kedésre. A filmnek egyenesen érde-
me, hogy felhívja a figyelmet a terh-
esség, szülés és csecsemőgondozás
megfelelő körülményeinek fontossá-

gára. Mert legtöbbször nem a higiénia
lehetőségei hiányoznak, hanem a
törekvések erre és a szükséges is-
meretek.

Csaknem mindenki egyetértett ab-
ban, hogy a legnagyobb élményt a
film a szülés bemutatásával nyújtotta.
Bár egyesek szerint épp ennek a
jelenetsornak elriasztó hatása is le-
het, főleg a teljesen tájékozatlan, fel-
készületlen vagy a szüléstől egyéb-
ként is félő nézőre. A résztvevők
többségének véleményét mondta ki
egy idősebb férfi, aki szerint a film
legnagyobb értéke, hogy *van*; hogy
végre megkezdődött a filmek vonalán
is a szexuális felvilágosítás, bár-
ha csak alapfokon. Mások szerint
kár, hogy csak egy ilyen film van.
Az ifjúság minden korosztályának
szüksége lenne kifejezetten annak a
korosztálynak szóló felvilágosító
filmre. A korszerű és helyes felvilá-
gosításnak ugyanis lépcsőzetesen kell
megvalósulnia s ez egyetlen filmmel
nem oldható meg, hiszen így nem
lehet figyelembe venni egy-egy kor-
osztály igényeit és életkori sajátos-
ságait. Ezért aztán az egyik nézőnek
túl sokat mond, a másiknak túl ke-
veset.

Egy 25 év körüli felszólaló figye-
lemre méltó észrevétele szerint a
Helga szemléletessé tudott tenni bi-
zonyos fiziológiai sőt mikrobiológiai
folyamatokat, de aligha kelt a néző-
ben igényt a bemutatott folyamatok-
kal kapcsolatos további információkra,
mivel nem hagy lezáratlan kérdéseket
és iskolásan didaktikus. Ugyanezért
megvitatásra sem a legalkalmasabb.
Abban mindenki egyetértett, hogy a
felvilágosító, ismeretterjesztő
filmeknek fontos szerepük lehet a
nemi nevelésben. De — s ez a vita
egyik fő tanulsága — olyan filmekre
lenne inkább szükség, amelyek a mi
társadalmi viszonyainkból indulnának
ki s közvetlen segítséget adnának a
nevelőknek egy-egy korosztály nemi
neveléséhez.

SZILÁGYI VILMOS